

ВИСНОВОК

про наукову новизну,

теоретичне та практичне значення результатів дисертації

Гоменюк Ольги Ярославівни

на тему «Розвиток методики навчання германських мов на Буковині

(перша половина ХХ століття)»

на здобуття наукового ступеня доктора філософії

зі спеціальності 014 Середня освіта (Іноземні мови)

Актуальність теми дослідження. Ретроспективне вивчення методики навчання германських мов нерозривно пов'язане із сьогоденням та перспективами розвитку наукових пошуків у цій галузі. Вивчення та ретельний аналіз тенденцій і закономірностей процесу розвитку методики навчання германських мов полягає в тому, щоб збагатити конкретно-історичним матеріалом ідею багатовимірності історичного процесу, виявити причини і наслідки різноманіття існуючих підходів, принципів, методів, засобів навчання іноземних мов задля доцільності застосування їх у сучасній навчальній практиці. Крім того, існує проблема висвітлення історичних, соціальних, освітніх процесів, що відбувалися в краї, необхідність оновлення процесу підготовки студентів, магістрантів, аспірантів шляхом залучення нових наукових та архівних джерел з історії методики навчання германських мов на окресленій території та в обраних хронологічних рамках. Це засвідчує доцільність дослідження методики навчання германських мов на Буковині у 1918-1940 рр. в діахронному аспекті у руслі розвитку освіти і педагогіки. Характерною рисою національно неоднорідної Буковини завжди була багатомовність, полікультурність і полірелігійність. Мозаїка етносів краю зумовлена унікальним географічним розташуванням, належністю до різних держав протягом багатовікової історії. Тим більше, що внаслідок вивчення наукових джерел авторкою було доведено, що цілісного дослідження, присвяченого комплексному і системному висвітленню наукової проблеми – історія розвитку методики навчання германських мов на Буковині (перша половина ХХ ст.) в розвитку педагогічної науки, здійснено не було. Сказане

повною мірою стосується історичної ретроспективи розвитку методики навчання германських мов у західно-українському регіоні, зокрема на Буковині, необхідність дослідження якого переконливо доводиться О. Я. Гоменюк.

Усе зазначене свідчить про актуальність дисертаційного дослідження Гоменюк Ольги Ярославівни на тему «Розвиток методики навчання германських мов на Буковині (перша половина ХХ століття)».

Структурування, виклад матеріалу і оформлення роботи здійснено відповідно до вимог на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Анотація відповідає вимогам. У вступі коректно сформульовано об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження, визначено методи досягнення визначених завдань, наукову новизну і практичну цінність роботи.

Дисертація складається з трьох розділів, які об'єднують одинадцять підрозділів. Розглядаючи концептуальні засади дослідження, авторка обґрунтовує необхідність використання дворівневого методологічного апарату (с. 44) та робить висновок про те, що розгляд досліджуваної проблеми на загальнонауковому та конкретно-науковому рівнях уможливить ґрунтовне вивчення проблеми розвитку методики навчання германських мов на Буковині у першій половині ХХ ст. (с. 45 дисертації).

Аналіз дисертанткою відповідних історіографічних джерел засвідчив той факт, що проблема розвитку методики навчання германських мов на Буковині (перша половина ХХ ст.) не була об'єктом окремих наукових досліджень, а відтак дав змогу констатувати, що рівень науково-історичної розробки досліджуваної проблеми недостатній (с. 65).

На с. 74 запропоновано періодизацію досліджуваного відрізка часу і запропоновано такі етапи розвитку методики навчання германських мов на Буковині (перша половина ХХ ст.): I етап – 1918 - 1932 рр. – становлення методики навчання германських мов у краї; II етап – 1932 - 1940 рр. – розвиток методики навчання германських мов в умовах освітніх реформ. Зроблено висновок про те, що запропонована періодизація може стати структурним фундаментом для подальших наукових досліджень розвитку методики навчання германських мов на Буковині.

Як позитивне слід відзначити детально відібраний і описаний методологічний інструментарій дослідження. Загальнонауковий рівень включає застосування методів аналізу, синтезу, індукції, дедукції, абстрагування, порівняння, узагальнення, а також системного, синергетичного, парадигмального підходів; на конкретно-науковому рівні застосовано регіональний, хронологічний підходи, метод наукової джерелознавчої критики, вивчення та узагальнення позитивного досвіду роботи вчителів німецької і англійської мов, історико-структурний, історико-генетичний, історико-порівняльний, історико-системний методи і метод термінологічного аналізу (с. 27 - 45 дисертації).

Розгляд етапів розвитку методики навчання германських мов на Буковині (перша половина ХХ ст.) включає характеристику передумов розвитку методики, аналіз навчальних планів, програм і підручників із германських мов, визначення особливостей реалізації провідного методу навчання у досліджуваній період. На основі аналізу 5 аналітичних програм, 7 навчальних планів та 62 щорічних звітів, 53 підручників з англійської і німецької мов для різних типів шкіл Буковини дослідниця констатує, що навчання германських мов на території Буковини у 1918-1932 рр. відбувалося на основі положень прямого методу навчання іноземних мов (с. 136). Визначено особливості реалізації прямого методу в досліджуваній період на Буковині: використання перекладу з метою тлумачення технічних виразів; застосування рідної мови для пояснення граматичного матеріалу на початковому етапі вивчення ІМ; уведення граматики в торговельних школах; читання творів художньої літератури; ознайомлення з культурними традиціями та історією літератури народу, мову якого вивчали; навчання писемного мовлення (с.140).

Аналіз 5 аналітичних програм, 6 навчальних планів, 34 щорічних звітів, 37 підручників з англійської і німецької мов уможливив висновок про те, що навчання германських мов на Буковині в 1932–1940 рр. здійснювалось на основі змішаного методу навчання іноземних мов (с. 191), у межах якого надавалися рекомендації про використання грамофонних платівок із записами, прослуховування національних та закордонних радіопередач, перегляд фільмів, ведення

міжнародного листування, поїздки за кордон, відвідування іншомовних товариств, участь у програмах міжнародного обміну для учнів та вчителів іноземних мов, врахування індивідуальних особливостей учнів, а саме інтелектуальних здібностей та зацікавлення під час відбору навчального матеріалу (с. 201).

Окреслено перспективи подальшого дослідження тенденцій розвитку методики навчання германських мов на Буковині другої половини ХХ ст., а також здійснення порівняльної характеристики методики навчання германських мов на Буковині, в Галичині та на Закарпатті (у першій половині ХХ ст.) (с. 201).

Наукова новизна результатів дослідження полягає у тому, що дисертація є першим у методиці навчання іноземних мов і культур дослідженням історії розвитку методики навчання германських мов на Буковині у першій половині ХХ століття.

Здобувачкою вперше комплексно і системно розглянуто наукову проблему, яка до цього часу не була предметом спеціального дослідження; схарактеризовано головні передумови розвитку методики навчання германських мов на Буковині (перша половина ХХ століття), зокрема історико-соціальні та освітньо-організаційні, які безпосередньо або опосередковано впливали на її розвиток; визначено й обґрунтовано періодизацію методики навчання германських мов на Буковині (І етап – 1918 - 1932 рр. – становлення методики навчання германських мов; ІІ етап – 1932 - 1940 рр. – розвиток методики навчання германських мов); описано процес навчання германських мов на Буковині в досліджуваній відрізок часу; визначено методичні підходи, принципи, методи навчання германських мов на Буковині (перша половина ХХ століття).

У процесі дослідження О. Я. Гоменюк уточнено реалізацію підходів, принципів, методів навчання германських мов на Буковині у першій половині ХХ століття. До наукового обігу введено маловідомі та невідомі архівні документи, історичні факти, пов'язані з розвитком методики навчання германських мов на Буковині (перша половина ХХ століття). Подальшого розвитку в дисертаційній роботі набули: систематизація джерельної бази дослідження за хронологічним підходом; аналіз розвитку методики навчання германських мов в різних типах шкіл Буковини (1918 - 1940 рр.).

Вважаємо, що достовірність положень і висновків у дисертації забезпечує застосування відповідного наукового інструментарію і репрезентативна джерельна база.

Науковий інструментарій дослідження складається із вдало підібраних авторкою методів наукового пізнання, а саме загальнонаукових (аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, порівняння, узагальнення), які застосовано з огляду на системний, синергетичний і парадигмальний підходи; конкретно-науковий методичний апарат представлено регіональним, хронологічним підходами, методами наукової джерелознавчої критики, які уможливили вивчення вітчизняних та зарубіжних праць, освітніх документів, навчальних програм і підручників; вивчення та узагальнення позитивного досвіду роботи вчителів тих часів здійснювалося шляхом аналізу підходів, дидактичних і методичних принципів, методів, прийомів, методичних рішень; задіяно, зокрема, такі методи, як історико-структурний (дозволив структурувати накопиченої історико-методичної інформації, співвіднесення її з певними історичними періодами), історико-генетичний (допоміг визначити хронологію становлення і розвитку методики навчання германських мов на Буковині та розробити її періодизацію), історико-порівняльний (став підґрунтям для простеження розвитку методики навчання германських мов на різних етапах), історико-системний (дав змогу вивчити процес розвитку методики навчання германських мов у різних типах середніх загальноосвітніх шкіл на Буковині досліджуваного періоду, уможливив опис компонентів системи навчання германських мов у 1918–1940 рр. в історичній ретроспекції) і метод термінологічного аналізу, який застосовано з метою тлумачення окремих термінів відповідно до предмета дослідження. Цей вибір був зумовлений поставленою метою та відповідав завданням, що розв'язуються дисертанткою, що відтак дало змогу здійснити комплексний аналіз предмета дослідження.

Грунтовний аналіз наукової літератури (355 найменування, із них 171 – англійською, німецькою, польською і румунською мовами, 40 – архівні матеріали) глибоке усвідомлення проблеми дослідження дозволили здобувачці

досить коректно визначити науковий апарат дослідження, а відтак і загальну стратегію наукового пошуку.

Підвищенню ступеня обґрунтованості отриманих результатів сприяло використання у процесі дослідження науково-довідкових видань, педагогічної літератури, наукових, навчально-методичних, публіцистичних праць, що висвітлюють розвиток методики навчання германських мов на Буковині (перша половина ХХ ст.), а також періодичних видань. Використано матеріали українських та зарубіжних бібліотек, Державного архіву Чернівецької області, серед яких – підручники, посібники, навчальні програми, нормативні документи і матеріали, організаційно-розпорядчі документи Міністерства віровизнань і освіти Румунії; літературні джерела з окресленої проблеми. Систематизація та узагальнення значного практичного та теоретичного матеріалу лягли в основу запропонованих автором положень і висновків щодо використання системи педагогічних понять.

Теоретичне та практичне значення представленої дисертації. Теоретичне значення дослідження полягає у застосуванні дворівневого методологічного апарату міждисциплінарного характеру, а саме загальнонаукового і конкретно-наукового рівнів, які слугували підґрунтям для здійснення наукового пошуку. На загальнонауковому рівні дослідження здійснювалося на основі методів аналізу, синтезу, індукції, дедукції, абстрагування, порівняння, узагальнення, а також системного, синергетичного та парадигмального підходів. На конкретно-науковому рівні застосовано регіональний і хронологічний підходи, метод наукової джерелознавчої критики, вивчення та узагальнення позитивного досвіду роботи вчителів німецької і англійської мов, історико-структурний, історико-генетичний, історико-порівняльний, історико-системний методи та метод термінологічного аналізу.

Найбільш істотні наукові результати пов'язані з тим, що на основі історико-педагогічного вивчення цілісно проаналізовано розвиток методики навчання германських мов у різних типах шкіл Буковини (1918-1940 рр.), уточнено реалізацію підходів, принципів і методів навчання германських мов на Буковині в розгляданий період, подано результати аналізу навчальних

програм, підручників, наукових статей з методики навчання англійської та німецької мов першої половини ХХ ст., з'ясовано концептуальні основи методів навчання германських мов та схарактеризовано особливості їх реалізації в різних типах шкіл Буковини в обраних хронологічних межах.

У результаті комплексного аналізу дисертанткою розроблено теоретико-методичні засади, що розкривають наукову проблему; вивчено розвиток методики навчання германських мов на Буковині (перша половина ХХ ст.), яка досі не була предметом спеціального теоретико-методологічного та науково-прикладного дослідження; визначено концептуальні характеристики періодизації розвитку методики навчання германських мов у зазначених хронологічних межах; запропоновано й обґрунтовано історико-соціальні та освітньо-організаційні передумови розвитку методики навчання германських мов; умотивовано детермінованість означеної проблеми тенденціями розвитку зарубіжної педагогіки та науковим доробком вітчизняних учених. На основі комплексного аналізу зазначено що характеристика методики навчання германських мов на досліджуваній території в обраних хронологічних межах передбачала обґрунтування періодизації, яка відображає об'єктивні закономірності розвитку методики навчання германських мов на різних історичних етапах. Згідно з обраними критеріями, а саме: 1) історичні, соціальні, політичні та освітні передумови, які впливали на розвиток методики навчання іноземних мов; 2) вплив зарубіжної методики навчання іноземних мов; 3) зміни у самій методичній науці, пов'язані з появою нових методичних цілей, змісту, методів і засобів навчання, виділено основні етапи розвитку методики навчання германських мов на Буковині (перша половина ХХ ст.). Виділено основні етапи розвитку методики навчання германських мов на Буковині (перша половина ХХ ст.): I етап – 1918–1932 рр. – становлення методики навчання германських мов; II етап – 1932–1940 рр. – розвиток методики навчання германських мов.

Практична цінність роботи полягає у створенні робочої навчальної програми спецкурсу «Методика навчання германських мов на Буковині (1918–1940 рр.): теорія і практика»; навчального посібника «Практикум з методики

навчання германських мов на Буковині (перша половина XX ст.)», призначеного для студентів, які навчаються у закладах вищої освіти III–IV рівнів акредитації за спеціальностями: 014.02 Середня освіта (Мова та література (німецька та англійська)), 035.04 Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно) (Німецька мова і література; Англійська мова і література). Матеріали дослідження можуть бути використані під час викладання навчальних курсів на факультетах післядипломної освіти вчителів НМ і АМ, у наукових пошуках студентів, магістрантів та аспірантів.

Основні положення та результати дослідження впроваджено у навчальний процес Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (акт про впровадження № 372-40/03 від 27.03.2020 р.), Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (акт про впровадження № 14/17-875 від 29.04.2020 р.), Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області (акт про впровадження № 01-09/303 від 23.06.2020 р.), національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (акт про впровадження № 20 від 24.06.2020 р.).

Повнота викладення матеріалів у публікаціях. Основні положення та результати дисертації відображено у 10 одноосібних публікаціях, із них: 4 статті у фахових виданнях України, 1 публікація у міжнародному виданні, що входить до наукометричної бази Web of Science, 1 навчальний посібник (у співавторстві), 4 публікації в матеріалах і тезах науково-практичних конференцій.

У навчальному посібнику «Практикум з методики навчання германських мов на Буковині (перша половина XX ст.)», опублікованому у співавторстві, здобувачем розроблено змістове наповнення, 80% тестових завдань та додатки до посібника.

ВИСНОВОК

Усі наукові результати, які викладені в дисертаційній роботі та виносяться на захист, отримані авторкою самостійно. Зміст дисертації відповідає визначеній меті, наукові завдання вирішено, мети дослідження досягнуто. Анотація, структура й обсяг роботи відповідають вимогам. Публікації здобувачки відображають основні положення роботи.

Викладене дозволяє зробити висновок про те, що дисертаційне дослідження «Розвиток методики навчання германських мов на Буковині (перша половина ХХ століття)» є завершеною науковою працею, у якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що сукупно розв'язують конкретне наукове завдання, яке має значення для розвитку методики навчання іноземних мов і культур. Дисертація Гоменюк Ольги Ярославівни відповідає вимогам Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167, та може бути представлена у спеціалізованій вченій раді для присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 014 Середня освіта (Іноземні мови).

Результати дисертаційної роботи О. Я. Гоменюк обговорено і схвалено на розширеному засіданні фахового семінару кафедри англійської філології та методики навчання англійської мови Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка 18 вересня 2020 року.

Голова фахового семінару

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка

Г. М. Мешко

Рецензенти:

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри романо-германської філології
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка

М. О. Сокол

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології
та методики навчання англійської мови
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка

О. П. Дацків

Учений секретар

23.09.2020 р.

В. Р. Гевко

Підпис *[Signature]*
засвідчую: *Дацків О.П., Гевко В.Р.*
Начальник відділу кадрів
[Signature] *[Signature]*